ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Τόμ. 13 (2014)

Special Issue - Life Skills

Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΥΤΟΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Χριστίνα Τάσση (Christina Tassi), Αικατερίνη Παπασπύρου (Aikaterini Papaspyrou), Σπυρίδων-Γεώργιος Σούλης, Αλεξάνδρα Γεωργίου (Alexandra Georgiou)

doi: 10.12681/icw.18001

Copyright © 2018, Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τάσση (Christina Tassi) Χ., Παπασπύρου (Aikaterini Papaspyrou) Α., Σούλης Σ.-Γ., & Γεωργίου (Alexandra Georgiou) Α. (2014). Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΥΤΟΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, *13*, 514–522. https://doi.org/10.12681/icw.18001

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** EKT | **Πρόσβαση:** 19/01/2026 05:57:38

Τάσση Χριστίνα, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Παπασπύρου Αικατερίνη, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Σούλης Σπυρίδων-Γεώργιος, Επίκουρος Καθηγητής, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Γεωργίου Αλεξάνδρα, Υποψήφια Διδάκτωρ Ειδικής Αγωγής, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΥΤΟΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια φαίνεται να αυξάνεται όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας σχετικά με το τι συμβαίνει με τις συναισθηματικές ικανότητες των εκπαιδευτικών, οι οποίοι καλούνται να διδάξουν αποτελεσματικά τους ανήλικους μαθητές. Διάφορες έρευνες πιστοποιούν ότι η αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών επηρεάζεται από τη συναισθηματική νοημοσύνη που διαθέτουν. Στο πλαίσιο των προαναφερομένων, πραγματοποιήθηκε έρευνα με σκοπό να διερευνήσει το ρόλο της συναισθηματικής νοημοσύνης στην αυτοαποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Επιχειρήθηκε, δηλαδή, να καταγραφούν οι εκτιμήσεις που κάνει ο ίδιος αναφορικά με την αξία των ικανοτήτων του κατά την προσπάθεια επίτευξης των επιδιωκόμενων παιδαγωγικών στόχων. Τα ευρήματα της έρευνας μπορεί να αξιοποιηθούν κατά την κατάρτιση Νηπιαγωγών ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, προκειμένου να εκπαιδεύουν αποτελεσματικότερα άτομα με αναπηρία.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

Σσυναισθηματική νοημοσύνη, αυτοαποτελεσματικότητα

THE EMOTIONAL QUOTA AS A FACTOR OF SELF-EFFICACY OF PRESCHOOL SPECIAL EDUCATORS

ABSTRACT

In recent years it seems to be increasing more and more the interest in the scientific community about what is happening with the emotional skills of teachers, who are required to teach effectively underage students. Various researches indicate that teachers' effectiveness is influenced by their the emotional quota. In the context of the above, a research was carried out in order to investigate the role of emotional quota in special educators' self-efficacy. It was attempted to be found the considerations that he/she makes regarding the value of his/her skills in the effort to achieve the intended pedagogical goals. The research findings can be used during the training of preschool special Educators in order to train more effectively people with disabilities.

KEY-WORDS

Emotional quota, self-efficacy

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα είναι αποδεκτό ότι η συγκρότηση του ατόμου παραπέμπει σε τρεις διακριτές παραμέτρους, οι οποίες αλληλοσυμπληρώνονται και προσδιορίζουν τις πράξεις του: το δείκτη νοημοσύνης, τη συναισθηματική νοημοσύνη και την προσωπικότητα (Bradberry, &Greaves, 2006, σ. 51). Παρότι στις πρώτες σχετικές μελέτες με τη νοημοσύνη το ενδιαφέρον των ψυχολόγων επικεντρωνόταν στις γνωστικές ικανότητες, όπως την επίλυση προβλημάτων ή την απομνημόνευση, αργότερα δόθηκε έμφαση και σε άλλες δυνατότητες του ατόμου, όπως στη συναισθηματική νοημοσύνη.

Κατά τους Salovey και Mayer (1990), η συναισθηματική νοημοσύνη είναι «…η ικανότητα του ατόμου να αντιλαμβάνεται τα δικά του συναισθήματα και τα συναισθήματα των άλλων, να είναι σε θέση να τα

διαφοροποιήσει και να μπορεί να διαχειριστεί αυτές τις γνώσεις, για να κατευθύνει τη σκέψη και τις πράξεις του» (σ. 189). Ο Goleman (1998) ορίζει τη συναισθηματική νοημοσύνη ως την ικανότητα να αναγνωρίζουμε τα συναισθήματά μας (self-awareness) και να τα ελέγχουμε (self-regulation), να δημιουργούμε κίνητρα συμπεριφοράς (self-motivation), να αναγνωρίζουμε τα συναισθήματα των άλλων (empathy) και να χειριζόμαστε σωστά τις σχέσεις μας με τους άλλους (people skills).

Πολλοί είναι οι μελετητές που επιχείρησαν να προσδιορίσουν τα δομικά στοιχεία, από τα οποία αποτελείται η συναισθηματική νοημοσύνη, με αποτέλεσμα να προταθούν διάφορα μοντέλα. Σύμφωνα με το μοντέλο του Reuven Bar-On (1997) αυτή συνίσταται από: 1) ενδοπροσωπικές ικανότητες, 2) διαπροσωπικές ικανότητες, 3) ικανότητα προσαρμογής, 4) διαχείριση του άγχους, 5) γενική διάθεση. Το μοντέλο των Mayer, Salovey, & Caruso (1999· 2000) αναφέρεται στις παρακάτω τέσσερις διαστάσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης: 1) την αντίληψη και αναγνώριση συναισθημάτων, 2) την αφομοίωση των συναισθημάτων στον τρόπο σκέψης, 3) την κατανόηση των συναισθημάτων, 4) τη διαχείριση των συναισθημάτων. Παρομοίως, στο μοντέλο της συναισθηματικής επάρκειας του Goleman (1998) γίνεται λόγος για πέντε ομάδες ικανοτήτων: 1) την αυτοεπίγνωση, 2) την αυτορρύθμιση, 3) την κινητοποίηση του εαυτού, 4) την ενσυναίσθηση, 5) τις κοινωνικές δεξιότητες.

Η συναισθηματική νοημοσύνη συνδέεται με τον τρόπο του πράττειν του ανθρώπου. Μια από τις καθοριστικές διαστάσεις αυτού του τρόπου είναι η αυτοαποτελεσματικότητά του. Η αυτοαποτελεσματικότητα (self-efficacy) αναφέρεται στην αντίληψη του ανθρώπου σχετικά με το βαθμό αποτελεσματικότητάς του. Αποτελεί μια παρωθητική διαδικασία, η οποία δεν απεικονίζει αντικειμενικά την ικανότητά του να είναι αποτελεσματικός, δηλαδή, όπως αυτή αξιολογείται από εξωτερικό παρατηρητή, αλλά βασίζεται στην αυτοαντίληψη σχετικά με αυτήν την ικανότητά του (Tschannen-Moran, & Woolfolk-Hoy, 2007). Σύμφωνα με τον Bandura (1986), η αυτοαποτελεσματικότητα είναι η εμπιστοσύνη του κάθε ατόμου στην ικανότητά του να ελέγχει τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις το υ και με αυτό ν τον τρόπο να επηρεάζει ένα αποτέλεσμα. Η αυτοαποτελεσματικότητα, δηλαδή, αντικατοπτρίζει την εμπιστοσύνη ενός ατόμου στις ικανότητές του, ώστε να ενεργοποιηθούν τα κίνητρα, να χρησιμοποιηθούν οι γνωστικές ικανότητες και να εκτελεστούν οι απαραίτητες ενέργειες για την επίτευξη μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας (Wood, & Bandura, 1989).

Οι πεποιθήσεις των ανθρώπων για την αυτοαποτελεσματικότητά τους επηρεάζουν βασικές ανθρώπινες διαδικασίες, όπως γνωστικές, παρωθητικές, συναισθηματικές, επιλεκτικές και επιδρούν τόσο άμεσα όσο και έμμεσα στη στοχοθεσία και στην αναλυτική σκέψη του ατόμου (Bandura, 1990). Ειδικότερα, όσον αφορά στην αυτοαποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών, οι Tschannen-Moran, Woolfolk-Hoy και Hoy (1998) παρατηρούν: «Καθώς ο εκπαιδευτικός εκτιμά τις αυτοαντιλήψεις του για τη διδακτική ικανότητά του, κρίνει ατομικές ικανότητες, όπως δεξιότητες, γνώσεις, στρατηγικές ή γνωρίσματα προσωπικότητας σε αντιπαράθεση με τις ατομικές αδυναμίες ή το 'παθητικό' του σε ένα συγκεκριμένο διδακτικό πλαίσιο» (Tschannen-Moran, Woolfolk-Hoy, & Hoy, 1998, όπως αναφέρεται στο Henson, 2002, σ. 140). Συγκεκριμένα, ο Bandura (1997) αναφέρεται σε τέσσερις πληροφοριακές πηγές της αυτοαποτελεσματικότητας: α. Τις εμπειρίες αυθεντίας και επιτυχημένης επίδοσης (mastery experiences). Τα διδακτικά, δηλαδή, επιτεύγματα, τα οποία θεωρούνται ως η ισχυρότερη πηγή της αυτοαποτελεσματικότητας, β. Τις εμπειρίες συνταύτισης μέσω νοερής συμμετοχής (vicarious experiences) σε μια υποδειγματική διδασκαλία, όπου ο εκπαιδευτικός ταυτίζεται με ένα παρατηρούμενο πρότυπο και κρίνει την αυτοαποτελεσματικότητά του, ανάλογα και με την επιτυχία ή μη του προτύπου. γ. Την άσκηση πειθούς με λεκτικά μέσα (verbal persuasion), όπως είναι η διατομική υποστήριξη και η λήψη θετικής ανατροφοδότησης σχετικά με τις ικανότητες διδασκαλίας. δ. Τις καταστάσεις συναισθηματικής διέγερσης (physiological arousal). Δηλαδή, την ικανοποίηση και τη χαρά ή το άγχος και το φόβο που βιώνει ο εκπαιδευτικός μέσα στην τάξη (Bandura, 1997, όπως αναφέρεται στο Tschannen-Moran, & Woolfolk-Hoy, 2007, σ. 945 Brouwers, & Tomic, 2000, σ. 240). Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί ότι οι θετικές εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για τη διδακτική τους αποτελεσματικότητα έχουν θετικές επιδράσεις στο εκπαιδευτικό έργο, καθώς σχετική έρευνα επιβεβαιώνει ότι οι εκπαιδευτικοί με υψηλή αυτοαποτελεσματικότητα χαρακτηρίζονται από

οργανωτικότητα, ενθουσιασμό, προγραμματισμό του μαθήματος, δικαιοσύνη και σαφήνεια στη διδασκαλία τους (Coladarci, & Breton, 1997).

Όσον αφορά στη σχέση συναισθηματικής νοημοσύνης και αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού, οι έρευνες που διερευνούν τη σχέση αυτή είναι περιορισμένες, ωστόσο το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας φαίνεται να αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, καθώς διάφορες εμπειρικές μελέτες έχουν δείξει ότι η προσωπικότητα του εκπαιδευτικού επιδρά ουσιαστικά στην αποτελεσματικότητά του (Stronge, Gareis, & Little, 2006). Επιπροσθέτως, σχετικά με την κοινωνικο-συναισθηματική επάρκεια των εκπαιδευτικών και την επιρροή της στην αποτελεσματικότητα ως προς τη μάθηση, αποδεικνύεται ότι οι ικανότητες που αφορούν στο κοινωνικό–συναισθηματικό προφίλ του εκπαιδευτικού σχετίζονται άμεσα με την δυνατότητά του να χρησιμοποιεί αποτελεσματικές στρατηγικές διδασκαλίας, ώστε να επιτυγχάνεται η βελτίωση της επίδοσης των μαθητών (Jennings, & Greenberg, 2009). Με άλλα λόγια, η κοινωνική και συναισθηματική επάρκεια του εκπαιδευτικού διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διδακτική του αποτελεσματικότητα.

ΣΤΟΧΟΙ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Στο πλαίσιο των προαναφερομένων επιχειρήθηκε έρευνα που στόχο είχε να εξετάσει το ρόλο που διαδραματίζει η συναισθηματική νοημοσύνη στην αυτοαποτελεσματικότητα των Νηπιαγωγών ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης αλλά και να διερευνήσει πιθανές διαφοροποιήσεις που καταγράφονται μεταξύ Νηπιαγωγών ειδικής και γενικής αγωγής. Επιχειρήθηκε, δηλαδή, να καταγραφούν οι εκτιμήσεις που κάνουν οι ανωτέρω εκπαιδευτικοί αναφορικά με την αξία των ικανοτήτων τους κατά την προσπάθεια επίτευξης των επιδιωκόμενων παιδαγωγικών στόχων.

Ειδικότερα η παρούσα έρευνα στοχεύει να απαντήσει στα εξής ερωτήματα:

1. Ποια η συναισθηματική νοημοσύνη των Νηπιαγωγών γενικής και ειδικής εκπαίδευσης;
2. Ποια η αίσθηση αποτελεσματικότητας του έργου των Νηπιαγωγών γενικής και ειδικής εκπαίδευσης;
3. Ποιος ο ρόλος της συναισθηματικής νοημοσύνης στην αυτοαποτελεσματικότητα των Νηπιαγωγών γενικής και ειδικής εκπαίδευσης;

ΜΕΘΟΔΟΣ

Δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 60 Νηπιαγωγοί, εκ των οποίων 30 είναι ειδικής αγωγής και 30 γενικής αγωγής, που διαμένουν και διδάσκουν σε νηπιαγωγεία στην περιοχή της Ηπείρου. Από τους εκπαιδευτικούς 58 είναι γυναίκες και 2 άνδρες, ενώ ως προς τα έτη υπηρεσίας τους, το μεγαλύτερο μέρος τόσο των Νηπιαγωγών γενικής εκπαίδευσης (N=18) όσο και των Νηπιαγωγών ειδικής εκπαίδευσης (N=13) είχαν από 11 έως 15 χρόνια διδακτικής εμπειρίας. Επίσης, οι 52 ήταν πτυχιούχοι Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών, 13 είχαν φοιτήσει στην Παιδαγωγική Ακαδημία των Νηπιαγωγών, 36 Νηπιαγωγοί είχαν μετεκπαιδευτεί στο Διδασκαλείο, 9 είχαν Μεταπτυχιακό Δίπλωμα, ενώ κανένας δεν διέθετε Διδακτορικό Δίπλωμα. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί ότι κανένας από τους συμμετέχοντες δεν ήταν απόφοιτος Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Ειδικής Αγωγής. (Πίνακας 1)

Πίνακας 1: Κατανομή του δείγματος ανά είδος εκπαίδευσης, έτη υπηρεσίας και επίπεδο σπουδών

	Είδος Εκπαίδευσης		
	Ειδικής	**Γενικής**	**Σύνολο**
Έτη Υπηρεσίας			
έως 5	2	0	2
6-10	3	5	8
11-15	13	18	31
16-20	4	1	5
21-25	3	3	6
26-30	4	3	7
31 και άνω	1	0	1
Σύνολο	30	30	60
Επίπεδο Σπουδών			
Παιδ. Νηπ. Γενικής	26	26	52
Παιδ. Νηπ. Ειδικής	0	0	0
Παιδ. Ακαδημία Νηπ.	7	6	13
Διδασκαλείο Νηπ.	14	22	36
Μεταπτυχιακό	8	1	9
Διδακτορικό	0	0	0

Εργαλεία της έρευνας

Για τους σκοπούς της έρευνας δόθηκε στους εκπαιδευτικούς ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο αποτελείτο από τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος οι συμμετέχοντες έπρεπε να απαντήσουν σε ερωτήσεις δημογραφικού περιεχομένου.

Στο δεύτερο μέρος για την αξιολόγηση της συναισθηματικής νοημοσύνης χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Συναισθηματικής Νοημοσύνης Wong Law Emotional Intelligence Scale (WLEIS) (Wong, & Law, 2002). Πρόκειται για ένα ερωτηματολόγιο αυτό-αναφοράς ως προς την παράμετρο Self-Emotion Appraisal (SEA) που αξιολογεί την ικανότητα του ατόμου να αναγνωρίζει τα συναισθήματά του, την παράμετρο Others' Emotion Appraisal (OEA), που αξιολογεί την ικανότητα του ατόμου να αντιλαμβάνεται τα συναισθήματα των άλλων, την παράμετρο Uses of Emotion (UOE) που αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να διαχειρίζεται τα συναισθήματα των άλλων και την παράμετρο Regulation of Emotion (ROE) που αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να διαχειρίζεται τα συναισθήματά του.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας του έργου των εκπαιδευτικών χρησιμοποιήθηκε η σύντομη εκδοχή του ερωτηματολογίου Teachers Sense of Efficacy Scale (Tschannen-Moran, & Woolfolk-Hoy, 2001) με ανάλυση παραγόντων ως προς την αποτελεσματικότητα στη μαθητική εμπλοκή, στις διδακτικές στρατηγικές και τη διαχείριση της τάξης.

Τόσο στο ερωτηματολόγιο WLEIS της συναισθηματικής νοημοσύνης όσο και στο ερωτηματολόγιο Teachers' Sense of Efficacy Scale, η κλίμακα που δόθηκε στους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς να απαντήσουν ήταν πεντάβαθμη, τύπου Likert, και κυμαινόταν ανάμεσα στις επιλογές "καθόλου", "λίγο", "αρκετά", "πολύ", "πάρα πολύ".

Στατιστική Ανάλυση

Για την εξέταση των ερωτημάτων πραγματοποιήθηκε περιγραφική και επαγωγική στατιστική. Με την επαγωγική στατιστική, μέσω του ελέγχου t για ανεξάρτητο δείγμα, αξιολογήθηκε αν οι μέσοι όροι των μεταβλητών συναισθηματικής νοημοσύνης και αίσθησης αποτελεσματικότητας διαφέρουν μεταξύ Νηπιαγωγών γενικής και ειδικής αγωγής. Για τον έλεγχο συσχέτισης μεταξύ των παραγόντων των δύο ερωτηματολογίων χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός δείκτης συνάφειας Pearson's r, ενώ για την αξιολόγηση του μεγέθους του δείκτη (Correlation Coefficient) βασιστήκαμε στην κατηγοριοποίηση 0.00-0.20 Μηδενική σχέση, 0.21-0.40 Μικρή σχέση, 0.41-0.60 Μέτρια σχέση, 0.61-0.80 Δυνατή σχέση, > 0.81 Εξαιρετικά δυνατή σχέση.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Όσον αφορά στην ανάλυση συσχέτισης των μεταβλητών της συναισθηματικής νοημοσύνης με το είδος εκπαίδευσης των Νηπιαγωγών, παρατηρήθηκε ότι οι Μέσοι Όροι των παραμέτρων της συναισθηματικής νοημοσύνης -ικανότητα αναγνώρισης συναισθημάτων του εαυτού (SEA), ικανότητα διαχείρισης συναισθημάτων των άλλων (UOE) και ικανότητα αντίληψης συναισθημάτων των άλλων (OAE)- δε διαφέρουν σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, μεταξύ Νηπιαγωγών ειδικής και γενικής αγωγής. Εντούτοις, ο μέσος όρος των τιμών της ικανότητας διαχείρισης των συναισθημάτων του εαυτού (ROE), παραμέτρου της συναισθηματικής νοημοσύνης, των Νηπιαγωγών ειδικής αγωγής (M=4.053, TA=0,45336) είναι οριακά στατιστικά σημαντικά υψηλότερος (Sig. (2-tailed)=0,048<0,05) από αυτόν για τους Νηπιαγωγούς γενικής αγωγής (M=3.8250, TA=0,44115). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το γεγονός ότι στους Νηπιαγωγούς ειδικής αλλά και γενικής οι τιμές του Μέσου Όρου της ικανότητας αντίληψης συναισθημάτων των άλλων (Μ.Ο =3,4083 και Μ.Ο. =3,4000) είναι αρκετά πιο χαμηλές από τις τιμές των μέσων όρων των υπολοίπων παραμέτρων συναισθηματικής νοημοσύνης. (Πίνακας 2)

Πίνακας 2: Σύγκριση μέσων όρων των μεταβλητών συναισθηματικής νοημοσύνης με το Είδος εκπαίδευσης των Νηπιαγωγών

Είδος εκπαίδευσης	**Μέσος όρος**	**Τυπική Απόκλιση**	**Sig. (2-tailed)**
SEA (Ικανότητα αναγνώρισης συναισθημάτων του εαυτού)			
Ειδικής Αγωγής	3,9667	0,67189	0,517
Γενικής Αγωγής	4,0750	0,61290	
UOE (Ικανότητα διαχείρισης συναισθημάτων των άλλων)			
Ειδικής Αγωγής	3,8500	0,47616	0,221
Γενικής Αγωγής	3,6667	0,65763	
OAE(Ικανότητα αντίληψης συναισθημάτων των άλλων)			
Ειδικής Αγωγής	3,4083	0,62105	0,959
Γενικής Αγωγής	3,4000	0,62835	
ROE (Ικανότητα διαχείρισης συναισθημάτων του εαυτού)			
Ειδικής Αγωγής	4,0583	0,45336	**0,048**
Γενικής Αγωγής	3,8250	0,44115	

Σχετικά με την ανάλυση συσχέτισης των μεταβλητών της αίσθησης αποτελεσματικότητας με το είδος εκπαίδευσης των Νηπιαγωγών, παρατηρήθηκε ότι οι τιμές των Μέσων Όρων και των τριών παραμέτρων αίσθησης αποτελεσματικότητας ως προς τη μαθητική εμπλοκή, τις διδακτικές στρατηγικές και την διαχείριση της τάξη, δεν διαφέρουν σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, μεταξύ Νηπιαγωγών ειδικής και γενικής αγωγής (sig>0.05). Παρόλα αυτά, και στις τρεις παραπάνω παραμέτρους, οι Νηπιαγωγοί ειδικής υπερέχουν οριακά από τους Νηπιαγωγούς γενικής αγωγής. Επιπρόσθετα, κρίνεται σημαντικό να αναφερθεί η διαπίστωση ότι οι Νηπιαγωγοί και των δύο ειδών

εκπαίδευσης, παρουσιάζουν τις υψηλότερες τιμές ως προς την αίσθηση αποτελεσματικότητας του έργου τους στη μαθητική εμπλοκή, ενώ τις χαμηλότερες ως προς την αίσθηση αποτελεσματικότητας του έργου τους στις διδακτικές στρατηγικές. (Πίνακας 3)

Πίνακας 3: Σύγκριση μέσων όρων των μεταβλητών αίσθησης αποτελεσματικότητας με το Είδος εκπαίδευσης των Νηπιαγωγών

Είδος εκπαίδευσης	**Μέσος όρος**	**Τυπική Απόκλιση**	**Sig. (2-tailed)**
Αίσθηση αποτελεσματικότητας στη μαθητική εμπλοκή			
Ειδικής Αγωγής	4,2500	0,43549	0,467
Γενικής Αγωγής	4,1500	0,60743	
Αίσθηση αποτελεσματικότητας στις διδακτικές στρατηγικές			
Ειδικής Αγωγής	3,9250	0,61290	0,541
Γενικής Αγωγής	3,8333	0,53873	
Αίσθηση αποτελεσματικότητας στη διαχείριση της τάξης			
Ειδικής Αγωγής	4,0417	0,45049	0,665
Γενικής Αγωγής	3,9833	0,57959	

Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε έλεγχος συνάφειας των Μέσων Όρων των παραμέτρων της συναισθηματικής νοημοσύνης με τους Μέσους Όρους των παραμέτρων αίσθησης αποτελεσματικότητας στους Νηπιαγωγούς γενικής και ειδικής αγωγής που συμμετείχαν στην έρευνα. Διαπιστώθηκε ότι η ικανότητα αναγνώρισης συναισθημάτων του εαυτού (SEA) σχετίζεται σημαντικά με την αίσθηση αποτελεσματικότητας στις διδακτικές στρατηγικές τόσο στους Νηπιαγωγούς ειδικής αγωγής (sig.=0.038), με μικρή σχέση (r=0.381<0.049) όσο και στους Νηπιαγωγούς γενικής αγωγής (sig.=0.001), με μέτρια σχέση συνάφειας (r=0.574>0.041). Στατιστικά σημαντική συσχέτιση παρουσιάζεται και στις δύο ομάδες εκπαιδευτικών, ειδικής και γενικής αγωγής, μεταξύ της ικανότητας των εκπαιδευτικών του δείγματος να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους (ROE) με την αίσθηση αποτελεσματικότητας που έχουν ως προς την μαθητική εμπλοκή και τις διδακτικές στρατηγικές. Όμως, είναι χαρακτηριστικό ότι η σχέση συνάφειας που παρουσιάζεται στους Νηπιαγωγούς ειδικής αγωγής ως προς την ικανότητα του ατόμου να διαχειρίζεται τα συναισθήματά του (ROE) με την αίσθηση αποτελεσματικότητας στη μαθητική εμπλοκή των μαθητών και στις διδακτικές στρατηγικές είναι μέτρια (r=0.458, sig.=0.011 και r=0.520, sig.=0.003), ενώ η αντίστοιχη σχέση συνάφειας στους Νηπιαγωγούς γενικής αγωγής είναι μικρή (r=0.367, sig.=0.046 και r=0.390, sig.=0.033). Τέλος, με μέτρια σχέση συνάφειας σχετίζεται η ικανότητα του ατόμου να διαχειρίζεται τα συναισθήματα των άλλων (UOE) με την αίσθηση αποτελεσματικότητας στις διδακτικές στρατηγικές των Νηπιαγωγών ειδικής αγωγής (r=0.499, sig.=0.005) και των Νηπιαγωγών γενικής αγωγής (r=0.531, sig.=0.003) του δείγματος. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι οι παράμετροι της συναισθηματικής νοημοσύνης δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική συσχέτιση ως προς τη διαχείριση της τάξης. Επίσης, η αντίληψη των συναισθημάτων των άλλων δε συσχετίζεται με καμία από τις παραμέτρους της αίσθησης της αποτελεσματικότητας των Νηπιαγωγών. (Πίνακας 4)

Πίνακας 4: Σχέση συνάφειας παραμέτρων συναισθηματικής νοημοσύνης με παραμέτρους αίσθησης αποτελεσματικότητας

	Ειδικής		Γενικής	
	Correlation Coefficient	Sig. (2-tailed)	Correlation Coefficient	Sig. (2-tailed)
SEA - Αποτελεσματικότητα στη μαθητική εμπλοκή	0,280	0,134	0,357	0,053
SEA - Αποτελεσματικότητα στις διδακτικές στρατηγικές	0,381*	**0,038**	0,574**	**0,001**
SEA - Αποτελεσματικότητα στη διαχείριση της τάξης	0,126	0,508	0,246	0,189
ROE - Αποτελεσματικότητα στη μαθητική εμπλοκή	0,458*	**0,011**	0,367*	**0,046**
ROE - Αποτελεσματικότητα στις διδακτικές στρατηγικές	0,520**	**0,003**	0,390*	**0,033**
ROE - Αποτελεσματικότητα στη διαχείριση της τάξης	0,157	0,409	0,309	0,097
UOE - Αποτελεσματικότητα στη μαθητική εμπλοκή	0,312	0,093	0,210	0,264
UOE - Αποτελεσματικότητα στις διδακτικές στρατηγικές	0,499**	**0,005**	0,531**	**0,003**
UOE - Αποτελεσματικότητα στη διαχείριση της τάξης	0,301	0,106	0,352	0,056
OAE - Αποτελεσματικότητα στη μαθητική εμπλοκή	0,120	0,529	0,233	0,216
OAE - Αποτελεσματικότητα στις διδακτικές στρατηγικές	0,230	0,221	0,293	0,116
OAE - Αποτελεσματικότητα στη διαχείριση της τάξης	-0,055	0,772	0,244	0,194

* Συσχέτιση σημαντική σε επίπεδο 0,05
** Συσχέτιση σημαντική σε επίπεδο 0,01

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Όπως προκύπτει από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, οι Νηπιαγωγοί ειδικής αγωγής παρουσιάζουν οριακά υψηλότερες τιμές ως προς το επίπεδο της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοαποτελεσματικότητας από τους Νηπιαγωγούς γενικής αγωγής. Μια πιθανή ερμηνεία αυτής της διαπίστωσης είναι ότι οι Νηπιαγωγοί ειδικής αγωγής αναπτύσσουν περισσότερο τις συναισθηματικές τους ικανότητες, προκειμένου να ανταποκριθούν στις ιδιαίτερες συναισθηματικές και μαθησιακές ανάγκες των παιδιών με αναπηρία, σε αντίθεση με τους Νηπιαγωγούς γενικής αγωγής, οι οποίοι συχνά υιοθετούν ένα περισσότερο διεκπεραιωτικό ρόλο, με αποτέλεσμα να εστιάζουν λιγότερο στα προβλήματα των μαθητών τους. Το σχολείο δηλαδή, πολλές φορές εμφανίζει περισσότερο γνωρίσματα ενός γραφειοκρατικού οργανισμού, χάνοντας με αυτόν τον τρόπο τον παιδαγωγικό του χαρακτήρα (Κωνσταντίνου, 1994).

Επίσης, παρατηρείται ότι η συναισθηματική νοημοσύνη επηρεάζει την αυτοαποτελεσματικότητα των Νηπιαγωγών τόσο της ειδικής όσο και της γενικής αγωγής με τον ίδιο τρόπο. Διαπιστώνεται δηλαδή, ότι η συναισθηματική νοημοσύνη επηρεάζει την αυτοαποτελεσματικότητα ως προς τις διδακτικές στρατηγικές και τη μαθητική εμπλοκή και των δύο ομάδων Νηπιαγωγών. Τα ευρήματα αυτής της ερευνητικής προσπάθειας είναι σύστοιχα με τα ευρήματα ανάλογων ερευνών. Συγκεκριμένα, όσον

αφορά στον ρόλο της συναισθηματικής νοημοσύνης στην αποτελεσματικότητα των διδακτικών στρατηγικών, από σχετική έρευνα προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί με υψηλότερη συναισθηματική νοημοσύνη υιοθετούν πιο αποτελεσματικές διδακτικές στρατηγικές (Olweus, 2001). Επίσης, όσον αφορά στο ρόλο της συναισθηματικής νοημοσύνης στην αποτελεσματικότητα της μαθητικής εμπλοκής, σε σχετική έρευνα διαπιστώνεται ότι ο ρόλος των συναισθημάτων των εκπαιδευτικών είναι σημαντικός στην κινητοποίηση των μαθητών για συμμετοχή στη διδακτική διαδικασία (Sutton, & Wheatley, 2003).

Τα προαναφερθέντα ερευνητικά αποτελέσματα καταδεικνύουν την αναγκαιότητα της ενίσχυσης της συναισθηματικής νοημοσύνης τόσο των Νηπιαγωγών ειδικής αγωγής όσο και των Νηπιαγωγών γενικής αγωγής, προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικοί στο έργο τους. Θεωρείται, δηλαδή, σημαντικό να ενημερώνονται οι Νηπιαγωγοί αναφορικά με θέματα συναισθηματικής ενδυνάμωσης, διαχείρισης άγχους και θυμού, αποτελεσματικότητας. Αυτή η ενημέρωση μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω κατάλληλων προγραμμάτων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, όπως βιωματικά σεμινάρια, διαλέξεις και άλλα. Με βάση το εύρημα ότι οι Νηπιαγωγοί δυσκολεύονται να αντιλαμβάνονται τα συναισθήματα των άλλων απαιτείται η παρεχόμενη εκπαίδευση των υποψηφίων Νηπιαγωγών να αποσκοπεί στην ανάπτυξη της συγκεκριμένης ικανότητας. Παράλληλα, οι Νηπιαγωγοί χρειάζεται να εκπαιδευτούν σε πληθώρα διδακτικών στρατηγικών, καθώς οι συμμετέχοντες Νηπιαγωγοί δήλωσαν μικρό βαθμό ικανοποίησης ως προς την αποτελεσματικότητά τους. Στο σημείο αυτό χρειάζεται ακόμα, να επισημανθεί ότι από την έρευνα προέκυψε ότι η ικανότητα αναγνώρισης συναισθημάτων του εαυτού (SEA) αλλά και η ικανότητα διαχείρισης των συναισθημάτων του εαυτού (ROE) επηρεάζουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα των Νηπιαγωγών. Επομένως, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε αυτές τις παραμέτρους της συναισθηματικής νοημοσύνης, οι οποίες συνδράμουν στην επιτυχία του διδακτικού έργου τους.

Συνοψίζοντας, η επιτυχία του εκπαιδευτικού έργου αποτελεί σύνθεση πολλών παραγόντων, οι οποίοι σχετίζονται με την προσωπικότητα, την ιδιοσυγκρασία, τα βιώματα, τις αξίες, τις πεποιθήσεις και τις γνώσεις του εκπαιδευτικού. Σε αυτούς τους παράγοντες προστίθεται και η συναισθηματική νοημοσύνη του, η οποία όπως διαπιστώνεται και από την παρούσα ερευνητική προσπάθεια, μπορεί να ενισχύσει την ικανότητα του εκπαιδευτικού να ανταποκρίνεται με επιτυχία στον πολυεπίπεδο ρόλο του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1990). Perceived self-efficacy in the exercise of personal agency. *Journal of Applied Sport Psychology*, *2*(2), 128-163.

Bar-On, R. (1997). *The emotional quotient inventory (EQ-i): A test of emotional intelligence*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.

Bradberry, T., & Greaves, J. (2006). *Συναισθηματική νοημοσύνη: Το απλό βιβλίο* (Μτφ.: Ε. Μαρκαζάνε). Αθήνα: Κριτική.

Brouwers, A., & Tomic, W. (2000). A longitudinal study of teacher burnout and perceived self-efficacy in classroom management. *Teaching and Teacher Education*, *16*(2), 239-253.

Coladarci, T., & Breton, W. A. (1997). Teacher efficacy, supervision, and the special education resource – room teacher. *The Journal of Educational Research*, *90*(4), 230-239.

Goleman, D. (1998). *Η Συναισθηματική νοημοσύνη: Γιατί το EQ είναι πιο σημαντικό από το IQ* (Μτφ.: Α. Παπασταύρου). Ι. Ν. Νέστορος, & Χ. Ξενάκη (Επιμ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Henson, R. K. (2002). From adolescent angst to adulthood: substantive implications and measurement dilemmas in the development of teacher efficacy research. *Educational Psychologist*, 37(3), 137-150.

Jennings, P., & Greenberg, P. (2009). The Prosocial Classroom: Teacher Social and Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes. *Review of Educational Research*, *79*(1), 491-525.

Κωνσταντίνου, Ι. Χ. (1994). *Το Σχολείο ως γραφειοκρατικός οργανισμός και ο ρόλος του εκπαιδευτικού σ' αυτόν*. Αθήνα: Σμυρνιωτάκης.

Mayer, J., Salovey, P., & Caruso, D. R. (1999). Emotional Intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence*, *27*(4), 267-298.

Mayer, J., Salovey, P., & Caruso, D.R. (2000). Emotional Intelligence as zeitgeist, as personality and as a mental ability. In R. Bar-On, & J. D. A. Parker (Επιμ.), *The Handbook of emotional intelligence: The Theory and Practice of Development, Evaluation, Education, and Application at Home, School, and in the Workplace* (pp. 92-117). San Francisco: John Willey & Sons, Inc.

Olweus, D. (2001). Peer harassment: Critical analysis and some important issues. In J. Juveonen, & S. Graham (Eds.), *Peer harassment in school: The plight of the vulnerable and victimized* (pp. 3-23). New York: Guilford.

Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. Imagination Cognition, and personality, 9(3), 185-211.

Stronge, J., Gareis, C., & Little, C. (2006). *Teacher Pay and Teacher Quality: Attracting, Developing, and Retaining the Best Teachers*. Corwin Press: Thousand Oaks.

Sutton, R. E. & Wheatley, K. F. (2003). Teachers' emotions and teaching: A review of the literature and directions for future research. *Educational Psychology Review*, *15*(4), 327-358.

Tschannen-Moran, M., & Woolfolk-Hoy, A. (2001). *Teachers Sence of Efficacy Scale (TSES).* Προσαρμογή: Ν. Τσιγγίλης, & Α. Κουστέλιος.

Tschannen-Moran, M., & Woolfolk-Hoy, A. (2007). The differential antecedents of self-efficacy beliefs of novice and experienced teachers. *Teaching and Teacher Education*, *23*(6), 944-956.

Wong, C. S., & Law, K. S. (2002). *Wong Law Emotional Intelligence Scale (WLEIS)*. Προσαρμογή: Κ. Καφέτσιος.

Wood, R. E., & Bandura, A. (1989). Impact of conceptions of ability on self-regulatory mechanisms and complex decision-making. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(3), 407-415.

Στοιχεία Επικοινωνίας:

Χριστίνα Τάσση, chtassi@yahoo.gr